

Çocuk Romanlarında Cumhuriyet ve Atatürk İletileriyle İlgili Tespitler

Mehmet ALPTEKİN¹ ve Tuba ALPTEKİN²

Öz

Zaman içerisinde toplumların hayatında meydana gelen bazı önemli hadiseler söz konusudur. Bu olaylar milleti millet yapan, millette millî birlik ve beraberliği pekiştiren unsurlardandır. Toplum hayatında meydana gelen bu olaylar, gelecek nesillere aktararak gelecek nesillerin bunlardan ders çıkarması sağlanır. Ders çıkarması beklenen nesil, hem yetişkinler hem de çocuklardır. Tarihi gerçeklerin çocuk gerçekliğine uygun olarak kaleme alınması önem arz etmektedir. Bu noktada çocuk romanlarına büyük görev düşmektedir. Romanlar yaşanmış ve yaşanması mümkün olayları anlatırken tarihi gerçeklere de değinmektedir. Çocuğun yaş grubu göz önünde bulundurularak bu tarihi hadiseler onların anlayabileceği ve hayal dünyasında şekillendirebileceği bir şekilde çocuklara aktarılmalıdır. Soyut olan kavramların somut hâle getirilerek verilmesinde çocuk romanlarının etkisi büyüktür. Bu çalışmada, Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı tarafından kaleme alınan şerbetçi bir çocuğun gözünden Kurtuluş Savaşı yıllarının anlatıldığı *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* romanı incelenmiştir. Bu kitabın seçilmesindeki etken ise Mustafa Kemal Atatürk'ün izinde yeşeren ümidin ve toplumdaki değişimin çocuk dünyasına uygun olarak kaleme alınmasıdır. Nitel bir araştırma olan çalışmanın verileri doküman incelemesiyle elde edilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analizle sunulmuştur. Bu doğrultuda bulgular *Cumhuriyet*, *Atatürk*, *Eşitlik*, *Vatan*, *Bayrak*, *Bağımsızlık*, *İnsan Hakları* ve *Diğerleri* olmak üzere sekiz ana başlık çevresinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk romanları, Atatürk, Cumhuriyet, Kurtuluş Savaşı, çocuk gerçekliği.

Findings Related to the Republic and Atatürk Messages in Children's Novels

Abstract

There are some important events that occur in the life of societies over time. These events are among the elements that make the nation a nation and reinforce the national unity and solidarity in the nation. These events that occur in the life of society are transferred to the next generations and it is ensured that the next generations learn a lesson. The generation that is expected to learn lessons is both adults and children. It is important that historical facts are written in accordance with the reality of children. At this point, children's novels have a great role to play. While the novels tell about the events that have happened and are possible to live, they also touch on historical facts. Considering the age group of the child, these historical events should be conveyed to children in a way that they can understand and shape in their imagination. Children's novels have a great influence on the presentation of abstract concepts by making them concrete. In this study, the novel *Cumhuriyet'in İlk Sabahı*, which tells the years of the War of Independence from the eyes of a child with a sherbet, was written by Şermin Yaşar and İlber Ortaylı. The factor in choosing this book is that the hope that flourished in the footsteps of Mustafa Kemal Atatürk and the change in society was written in accordance with the world of children. The data of the study, which is a qualitative research, were obtained by document analysis. The data obtained are presented with descriptive analysis. In this direction, the findings were evaluated under eight main headings: *Republic*, *Atatürk*, *Equality*, *Homeland*, *Flag*, *Independence*, *Human Rights* and Others.

Key Words: Children's novels, Atatürk, Republic, War of Independence, children's reality

Atf İçin / Please Cite As:

Alptekin, M. ve Alptekin, T. (2023). Çocuk romanlarında Cumhuriyet ve Atatürk iletileriyle ilgili tespitler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(ÖS), 20-31. doi:10.33206/mjss.1353106

Geliş Tarihi / Received Date: 31.08.2023

Kabul Tarihi / Accepted Date: 22.09.2023

¹ Doç. Dr. – Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, meh.alptekin@hotmail.com,

 ORCID: 0000-0003-2387-2576

² Doç. Dr. – Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilisli Muallim Rifat Eğitim Fakültesi, alptekint6@gmail.com,

 ORCID: 0000-0002-7813-0679

Giriş

Çocukların kişiliklerinin oluşumunda aile, okul ve yakın çevresi yanında çocuk edebiyatı ürünlerinin önemi yadsınamaz. Çocuk edebiyatı ürünleri; çocuğun hayal dünyasına hitap eden, üstün nitelikleri olan, estetik bir boyut taşıyan, kelime hazinesine uygun, ana dilini geliştirebilecek özellikte, ulusal ve evrensel değerleri içeren, psiko-sosyolojik gelişimine katkı sağlayan, severek dinlediği/okuduğu, zevk aldığı yazılı ve sözlü edebiyat mahsulleridir (Temizyürek, 2003). Nitekim çocukların yaş grubu özelliklerine göre hazırlanmış; onların duygu, düşünce, zevk ve hayallerine hitap eden hikâyeler, masallar, fabllar, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler vb. ürünler çocuk edebiyatı içerisinde yer almaktadır. Bu ürünler sayesinde çocuğun düşünce dünyası şekillenmekte, çocuk keyifli zaman geçirmekte, soyut kavramları somutlaştırarak kavramakta, kelime hazinesini geliştirmekte ve kahramanlarla özdeşim kurarak kendisine rol model almaktadır.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların dış dünyayı keşfetmesinde, hayatı anlamasında ve geleceğe yönelik ideallerinin oluşmasındaki önemi yadsınamaz. Bu yönüyle çocuk edebiyatı ürünleri aile ve okul kadar olmasa da çocuğun hayata bakış açısında onlara kılavuzluk yapmaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünlerinin hazırlanması sırasında çocuk dünyası ve bu dünyanın özellikleri tahlil edilerek eserler oluşturulmalıdır.

Çocuk kitapları, içerisinde çocuklara aktarılmak istenen çeşitli iletileri barındırır. İletilerde yazarın okura vermek istediği düşünce söz konusudur (Yılmaz, 2016). Öyle ki yazınsal metinlerde ileti, kesin bir yargı yerine eserin dokusuna sindirilerek verilir. Bu bağlamda yazınsal metinlerin ileti örtük iletidir (Özdemir, 1983). Çocuk kitaplarında verilen iletiler aracılığıyla onların iyi ve kötüyü ayırt etmesi, toplum tarafından benimsenen tutum, değer ve davranışları algılaması hedeflenir. Böylece iletiler, birey olarak çocukların toplum içindeki rollerini fark edip kendilerine bir yol çizmelerine yardımcı olur (Cavga ve Eyüp, 2021). Çocuk edebiyatı ürünlerindeki olaylar onların gerçek hayatta karşılaşabileceği durumlardır. Çocuk edebiyatının bu özelliğinden dolayı çocuğu gerçek hayata hazırladığı söylenebilir.

Çocuğun çevresini algılamaya başladığı andan itibaren aile ve yakın çevresi tarafından bazı iletiler sözlü telkinlerle aktarılmaktadır. Çocuğun okumaya başlamasıyla birlikte bu rolü çocuk kitapları üstlenmektedir. Çocuğun yaş grubuna bağlı olarak kitaplardaki konular ve değerler farklılık göstermekte ve aşamalı bir şekilde iletilmektedir. Değerler, bireyin sağlıklı bir kişilik gelişimi için gerekli, sosyal hayata uyum sağlamasını kolaylaştıran, toplum hayatını düzene koyan ve kültür aktarımının gerçekleşmesini sağlayan unsurlardır (İdi Tulumcu, 2015). Bu unsurlar millî ve evrensel boyutta olup ideal insan tipini oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Çocuk kitapları çocuğun kişiliğinin oluşmasında ve davranışlarında önemli bir etkiye sahiptir. Çocuğun küçük yaştan itibaren gördüğü, öğrendiği ve içselleştirdiği şeyleri hayatına katması çok doğal yolla gerçekleşir (Özen, 2022). Bu doğrultuda çocuk kitaplarında ele alınan konuların birçoğunun kaynağı gerçek hayattır. Çocuk kitaplarında işlenen önemli konulardan biri de Cumhuriyet ve Atatürk temalarıdır. Bu temalar genellikle tarihî hikâye ve romanlar aracılığıyla çocuklara ulaştırılmaktadır. Tarihî konuları ele alan kitaplar daha çok ilk gençlik dönemi ürünleridir. Bu tür ürünler, çocuklarda ulusal tarih bilinci ve vatan sevgisini uyandırıp bu duyguların gelişmesini sağlamaktadır (Kıymaz, 2010).

Çocukların gelişim sürecinde çocuk kitapları onların dış dünyaya açılan penceresi gibidir. Bu süreçte evde aileler ve okulda öğretiler onların gereksinimine göre farklı türde kitaplar önerir. Hangi tür kitap olursa olsun içerisinde çocuklara yönelik bir ileti barındırır. Çocukların bilişsel gelişimlerini ve bilgi evrenlerini desteklemek amacıyla yararlanılan kitaplar, genel olarak “öğretici çocuk kitapları” olarak adlandırılmaktadır (Sever, 2007, s. 6). Bu yapıdaki kitaplarda idealize bir yaklaşım söz konusudur. Konusunu tarihten alan hikâye ve romanlar çocuğu geçmişe götürüp ona tarih bilinci, millî bilinç, vatan sevgisi, bağımsızlığın ve hür yaşamanın önemini telkin etmektedir. Geçmişini öğrenip ders çıkaran çocuk, bu sayede üstüne baştığı toprağın gerçek anlamını idrak edecek ve geleceğe daha sağlam adımlarla yönelecektir (Erdal ve Eğridere, 2018).

Çocuk edebiyatı ürünleri arasında çocuk romanlarının ayrı bir yeri vardır. Roman yaşanmış ya da yaşanması mümkün durumları, olayları düş gücü ve gerçeğe uygun biçimde yorumlama sanatı olarak tanımlanmaktadır (Özdemir, 1996). Çocuk edebiyatında romanlar; çocukların duygu, düşünce ve hayal dünyalarının gelişmesini sağlamakla birlikte konuşma, dinleme, okuma-anlama becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Romanlar edebî bir tür olmakla birlikte toplumsal hayatın aynası olmak gibi bir role de sahiptirler (Baran, 2021, s. 97). O bakımdan romanlar, çocukların olay ve durumlar karşısında karşılaştırma yapabilmek becerilerini geliştirmekte ve onların hayat boyu öğrenmelerine, eğlenmelerine, etkilenmelerine, ilgi

çekici olayların farkına varmalarına yardımcı olmaktadır. Bunun yanında çocukların çevrelerine ilgi duymalarını sağlayıp tarih, coğrafya, fen bilimleri, edebiyat derslerinde tanıdığı şahıslara ve onların eserlerine ilgisini artırıp onların romandaki kişilerle özdeşim kurarak rol model almasını sağlamaktadır (Taşdemir, 2005).

Çocuk romanlarının bahsi geçen özelliklerinden hareketle bu çalışmada Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı'nın *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı romanları incelenmiştir. Bu doğrultuda bulgular *Cumhuriyet*, *Atatürk*, *Eşitlik*, *Vatan*, *Bayrak*, *Bağımsızlık*, *İnsan Hakları* ve *Diğerleri* olmak üzere sekiz ana başlık çevresinde değerlendirilmiştir.

Yöntem

Nitel bir araştırma olan çalışmanın verileri doküman incelemesiyle elde edilmiştir. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189).

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı tarafından kaleme alınan şerbetçi bir çocuğun gözünden Kurtuluş Savaşı yıllarının anlatıldığı *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* kitabı incelenmiştir. Bu kitabın seçilmesindeki etken ise Mustafa Kemal Atatürk'ün izinde yeşeren ümidin ve toplumdaki değişimin çocuk dünyasına uygun olarak roman şeklinde kaleme alınmasıdır.

Verilerin Analizi

Çalışma grubu olan ilgili eser, Çelik ve Sezer Arıç (2022) tarafından geliştirilen “*Resimli Çocuk Kitaplarının Atatürk ve Cumhuriyet değerleri yönünden İnceleme Formu*”na göre incelenmiş ve betimsel analize tabi tutularak değerlendirilmiştir. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). İlgili eser, araştırmacılar tarafından farklı zamanlarda iki kez okunmuş ve eserden doğrudan aktarım cümlelerine yer verilmiştir. Araştırmacıların dışında bir Türkçe eğitim uzmanı tarafından ilgili eserin incelemesi yapılmış ve her iki araştırmacının verileri karşılaştırılmıştır. Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla Miles ve Huberman'ın (1994) formülü kullanılmıştır. Buradaki amaç iki kodlayıcının yapmış olduğu kodlamaların örtüşüp örtüşmediğine bakmaktır. İki kodlayıcı arasındaki kodlama güvenilirliğinin 82 olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan sonuç, kodlamaların güvenilir olduğunu göstermektedir.

Bulgular

Cumhuriyet

Cumhuriyet, halkın egemenliğini kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığı ile kullandığı yönetim şekli olarak izah edilmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2005, s. 375). Cumhuriyet'te halk, esas olup halkın seçtiği temsilciler ülke yönetiminde söz sahibidir. Atatürk, Türk milletinin karakterine ve âdetlerine en uygun olan yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğu her fırsatta dile getirmiştir (Erdem, 2021). Cumhuriyet'in ilanı ile yapılan yenilikler geniş kitleler tarafından benimsenmiş hem devlet ve milletin bütünleşmesi sağlanmış hem de yapılacak yeniliklerin önü açılmıştır (Aydın, 2022).

Bir asır önce Osmanlı devletinin birçok cephede kaybettiği savaşlar neticesinde neredeyse sahipsiz kalan Türk milletinin tekrardan canlanıp varlık göstermesi ve millî şuurun uyanmasında Cumhuriyet'in önemi büyüktür. Atatürk, tarih boyunca dünya üzerinde farklı coğrafyalarda devletler kuran Türk halkı için en iyi yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğunu anlamış ve Cumhuriyet'i ilan ederek de bu inancının doğru olduğunu ispatlamıştır.

İncelenen eserde, Cumhuriyet'in çocuk dünyasındaki anlamına ve koruyuculuğuna vurgu yapılmıştır:

Atatürk'e babamı cephede görüp görmediğimi sordum. Atatürk ise “Cepbedeki tüm babaları gördüm ben. Senin baban bundan böyle Cumhuriyet'tir çocuk” dedi. E, Cumhuriyet de ilan edilmişti işte. O zaman babam gelmiş sayılırdı. Artık üzülme gerek yoktu (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 106).

Cumhuriyet ilan edilmeden önce ismi zikredilse de Cumhuriyet'in ne anlama geldiği o dönemde bilinmemektedir:

Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyet demişti demesine ama bunun ne olduğunu bilmiyordum. Birkaç kez duymuştum sanki ama ne olduğunu pek bilmiyordum işte. Kimseye hiçbir Şey söylemedim. Söylesem de zaten inanmazlardı. Ne demek olduğunu herkes o günden on beş gün sonra öğrendi (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 105).

Cumhuriyet'in ilan edilif şekli ve ilk Cumhurbaşkanı řu sözlerle anlatılmıştır:

"29 Ekim 1923 günü akşamı 31 pare top atışı yapıldı. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanının Mustafa Kemal Paşa olduğu bütün memlekete ilan edildi. Cumhuriyet devamlılıktır. Osmanlı, Türklerin imparatorluğuydu, bu da Türklerin cumhuriyetidir." (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 105).

Cumhuriyet'in ilanı halk üzerinde olumlu etki yaratmıştır:

29 Ekim günü Cumhuriyet ilan edildi. Ne olduğunu tam anlamamıştık ama herkes gldğne, sevindiğine göre biz de sevinelim diyorduk, herkes gülüyordu, herkes seviniyor, sevinçten birbirine sarılıyordu (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 106).

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte halk geleceğe umutla bakmaya başlamıştır:

O gün Cumhuriyet'in ilk sabahıydı. O günden sonra her Őeyin diinden farklı olacağını hissediyordum. Bundan sonra her sabah aynı sevinçle uyanacağıma kendi kendime söz verdim (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 107).

Yaşlı nineler, bebekli kadınlar bile oradaydı. Bütün Ankara, meydanaıydı. Herkes "Vatanımız kurtulacak!" "Kurtuluş yakın!" "Yaşayın, var olun!" diye bağırıyor. Ben de bağırverdim (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 37).

Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı sonrasında güçlü şekilde ayakta kalmasında Cumhuriyet'in rolüne değinilmiştir:

Diktğimiz fidanlar onları bağladığımız sopalardan destek alarak büyüdüler. Cumhuriyet de bizim için böyle oldu. Dimdik durdu Türkiye. Cumhuriyet'ten destek alarak büyüdü. Ben de ondan destek alarak büyüdüm (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 111).

şerbet satan bir ocuğun Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte hayatındaki değişim řu sözlerle açıklanmıştır:

Sadece ocuklar büyümedi. Cumhuriyet de büyüdü. Her yıl 29 Ekim'de büyük bir coşkuyla kutladık, ilk gün nasılsa her yıl yleydik. Türkiye Cumhuriyeti'nin bir ğretmeni olarak öğrencilerimle birlikte tören yerindeydim. Cumhuriyet'e çok Şey borlyyduk, bu borcu ancak çalışarak deyecektim (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 114).

Atatürk

Atatürk denilince dünya tarihinde önemli başarılar imza atmış askeri bir deha ve devlet adamı akıllara gelmektedir. Atatürk, her koşulda Türk milletinin içinde bulunduğu durumu sağlıklı bir şekilde tahlil ederek yorumlamış ve bu durum karşısında alınması gereken önlemleri almayı bilmifştir. Dile getirdiği ileriye dönük askeri ve politik öngörülerin hepsi de doğru kmıştır (Murat, 2016). Türk milleti Atatürk'ün öncülüğünde Millî Mücadeleyi kazanmıştır. Zira o Türk milletinin snen umutlarını aydınlatmış, milletin yeniden toparlanıp bir araya gelmesini sağlamıştır (Aydın, 2022).

İncelenen eserde Mustafa Kemal Atatürk'ten yoğun bir şekilde bahsedildiği görülmektedir. Bu bağlamda Mustafa Kemal Atatürk'n; Kurtuluş Savaşı sürecindeki liderliği ve halka aşıladığı umut řu sözlerle aktarılmıştır:

Tüm gün kapının önünde bekeledim. Mustafa Kemal Paşa'yla yanındaki tüm arkadaşları Cuma namazı için bizim oradaki camiye geldiler. Mahallemiz kecek, evlerimize kalabalıktan yıkılverecek sandım. Sokağımız, mahallemiz insan kaynıyordu. Annem gözyaşlarına boğulmuş, kapı aralığından sokağı izliyordu. Sonra kafamı kaldırdım, bir baktım ki yalnız annem değil, herkes ağlıyordu (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 36).

Gözümü annemden ayırmadan uzun uzun baktım. Onu ilk kez o gün gülerken gördüm. Eve gitmeyelim, hep orada kalalım istedim. O gün yatsıya kadar herkes sokaklardaydı. Kimse evine girmedi, mahallede kapı önünde oturduk. Yemek yemeyi bile unuttuk (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 38).

Atatürk, büyükten kğe herkes tarafından sevilen bir isimdir. Öyle ki onun Ankara'ya gelişi meydanlarda büyük coşku ve heyecan yaratmıştır:

Burası eskiden de çok kalabalık olurdu, hele bir Kemal Paşa gelsin o zaman iğne atsan yere düşmeyecekti (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 34).

O günlerde herkes Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'ya geleceğini konuşuyordu. Mektepteki hocamız anlatmıştı, biz de karşılamaya gidecektik (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 24).

Şerbetçi çocuk, aklındaki sorulara cevap verebilecek tek kişi olarak Atatürk'ü görmektedir. Atatürk'ün eserinde bilgi ve idealist yönü öne çıkarılmaktadır:

Ben sanıyordum ki vardığımız yerde Paşa bizi bekliyor. Hepimizle tek tek görüşecek. İşte ben de ona bir soru soracaktım. Bilse bilse o bilirdi. Koskoca paşa olmuş, hiç bilmez mi? (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 24).

Atatürk'ün varlığı, halk için güven demektir ve ilgili eserde şerbetçi çocuk sürekli onun yanında olmak istemektedir:

Keşke Paşa'ya yakıncağı olsak. (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 28).

Mustafa Kemal Atatürk, halk tarafından oldukça sevilen bir isimdir ve onu görmek için özel bir çaba gösterilmektedir:

Dışarıda kar yağıyordu. Yine çörek satmaya gidiyordum. Alışmıştım artık, sadece paraya ihtiyacımız olduğu için değil, Mustafa Paşa'ya yakın olmak için gidiyordum her gün Meclis'in önüne (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 52).

İncelenen eserde Atatürk'ün askeri yönü ve kahramanlığının yanı sıra eğitime verdiği öneme de değinilmiştir:

Emin'in babasından ve yazdığı şiirden çok etkilendim. O kadar okudum ki ezberledim hepsini. Ben de büyüyünce böyle şiirler yazacaktım. Mustafa Kemal'in karşısına öyle çıkacaktım. Hem o okuyanları çok seviyordu biliyordum. Cephede bile kitap okuyormuş (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 63).

Atatürk'ün halk için kurtarıcı rolünün olduğuna ve halka umut aşıladığına değinilmiştir:

Annem Meclis açıldığından beri çok değişmişti. Eskiden hep ağlar, evden çıkmazdı, savaşın biteceğine hiç ümidi yoktu. "Ben kendimi bildim bileli savaştayız, biteceği yok bu savaşın" deyip dururdu. Ama annem, Mustafa Kemal Paşa Ankara'ya gelip de Meclis'i kurunca eskisi kadar ağlamaz oldu (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 64).

Atatürk'ün cephedeki başarılarının yanı sıra halka kişiliğiyle de rol model olduğu görülmektedir:

Ben evde ne istesem annem "Hele savaş bitsin," diyordu. Ben de yapacağım her şey için "Hele savaş bitsin," diyordum. Ama Mustafa Kemal öyle değildi, yapacakları için hiçbir zaman savaşın bitmesini beklemiyordu (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 63).

Mustafa Kemal Paşa'nın attan düştüğünü, kaburga kemiğini kırıldığını duyduk. Ama o, ertesi gün yeniden cepheye gitmiş. Ben hasta olunca annem beni ne mektebe gönderiyordu ne işe. Bak Paşa iyileşmeden gitmişti cepheye (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 64).

Eşitlik

Eşitlik; bireyin dil, din, cinsiyet, ırk ayrımı yapılmaksızın bir ayrımcılığa uğramaması ve haklarının her koşulda kanunlar tarafından korunmasıdır (Ulucan, 2013, ss. 375-376). Eşitlik ilkesi insanlara özgür ve eşit olarak doğdukları, tüm bireylerin ortak haklara sahip olduğu, aynı düzeyde saygıyı hak ettikleri düşüncesini aşılır. Nitekim ülkemizde Cumhuriyet sayesinde bireyin ve toplumun eşit, özgür ve bağımsız yaşamasının önü açılmıştır.

Cephede bile kitap okumaktan geri durmayan Atatürk, halkın eğitimine ayrı bir önem vermiştir. Kadın erkek ayrımı yapmadan herkesin eşit derecede eğitim alması için çabalamıştır:

"Haydi gözünüzü aydın, tüm ülkede okuma yazma seferberliği başlatılacakmış!" Bundan sonra kendi haberlerinizi kendiniz okuyun dedim. Annem de... O da okuma yazmayı öğrendi (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 114).

Vatan

Vatan kavramı, dünya üzerindeki her millet için ayrı bir anlam ve önem ifade etmektedir. Vatan, Türk milletinin nazarında diğer ulus ve toplumlardan farklı anlama gelmektedir. Türkler vatan kavramına hem dinî hem de millî öğeler yükleyerek onu namus kavramıyla özdeşleştirmiştir (Taşcıoğlu, 2018).

Babasını hiç görmeyen şerbetçi çocuk, annesinin anlattığı kadarı ile onu tanımıştır ve cephede olan babasını çok merak etmektedir. Çocuğun babasına kavuşmasının koşulu vatanın kurtulmasıdır ve bu onun rüyalarına bile girmektedir:

Rüyamda babamın geldiğini gördüm. Sadece babamın değil, tüm askerlerin. Dün "Vatanımız kurtulacak, kurtuluş yakın!" diye bağırıyorduk ya, kurtuluş gelmişti işte (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 11).

Vatanın dūřman iřgalinde olması sadece askerleri deęil, tūm halkı etkilemektedir. řerbetçi çocuęun annesi durumu řöyle açıklar:

Vatanın dūřman işgalinden kurtulması için her ne kadar erkekler cepbede savaşsa da kadınlar da bu uğurda iizerine dūřeni fazlasıyla yapmıştır. “Bir gün anneme ‘Sen savaşa mı gittin ki? Gitmiş gibi anlatıyorsun?’ diye sordum. Annem ‘Onlar cepbede savaşıyorlar, biz burada. Bütün memleket savaşta. Senin çıplak ayağın da savaş, aç karnın da savaş’ diye cevap verdi (Yařar ve Ortaylı, 2023, s. 11).

Birinci Dünya Savaşı, Türk halkı için en acı hatıralarla doludur: Cepbede şehitlerin yanı sıra cephe gerisinde yokluktan, hastalıktan ölümler ve yoksulluk, çaresizlik dolu bir hayat söz konusudur (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 11).

Savaşta, Türk halkı bu uğurda fedakârlık yapmaktan geri durmamıştır ve canını vermekten çekinmemiştir:

“Birinci Dünya Savaşı’nda biz bir vatan ve millet olduğumuzu ispat ettik. Vatan için savaşan, millet için ölen insanlar her yerde yoktur. Uzun savaşlarda gençlerimizi, zanaatkarlarımızı, çiftçilerimizi, eli ayağı tutan herkes şehit oldu” (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 16).

Babasını hiç görmeyen çocuk cepheden gelenlerden babası ile ilgili bilgi almak istemektedir ancak cepbede vatan savunmasında askerlerin birbirlerini görme fırsatlarının olmadığı şöyle dile getirilmiştir:

Arkadaşımın babasına cepbede babamı görüp görmediğini sordum. “Cepbede göz gözü görmez” dedi (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 22).

Vatanın kurtulması halk arasında büyük bir coşkuya vesile olmuştur:

Dün “Vatanımız kurtulacak, kurtuluş yakın!” diye bağırıyorduk ya, kurtuluş gelmişti işte. Askerler koşa koşa enlerine geliyorlardı (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 41).

Vatanı temsil eden unsurlardan birisi millî marştır ve millî marşın yazımının para ile karşılığı olmamaktadır:

Emin’in babası yarışmayı kazandı. Artık bir millî marşımız vardı. Emin, babası şair Mehmet Akif’in, meclisin ödül olarak verdiği parayı çocuklar için bağışladığını söyledi (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 60).

Vatanın kurtulması için herkes elinden geleni yapmıştır, özellikle kadınlar cephedeki askerlere yararlı olmak adına her türlü fedakârlığı yapmıştır:

Annem gece gündüz çalışıyordu. “Bitecek inşallah, kurtaracağız vatani” diyor, evde çarık dikiyor, dokuma tezgâhına çadır bezi dokumaya, silah fabrikasına mermi doldurmaya gidiyor, durmadan çalışıyordu (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 64).

Türk edebiyatının önemli simaları da vatan savunmasında önemli rol almışlardır:

Halide Edip Hanım diye birinden bahsediyorlardı. Sakarya’ya cepheye gitmiş, Batı Cephesi Karargâhı’nda asker olmuş. Mustafa Kemal’in yanında savaşacakmış. Annem ve onun yanında ordu için çalışan tüm kadınlar, çağırısalar koşa koşa cepheye gitmeye razıydılar. Ben de giderdim. Hem de koşa koşa. Ne var? Bizde de bir iş düşerdi elbet cepbede (Yaşar ve Ortaylı, 2023, ss. 64-66).

Vatan savunması maddi yetersizliklere rağmen gerçeleşmiştir:

11. ve 12. yüzyıllardaki Fatihlerin torunları ana yurdu savunmayı da bilmişti. Mühimmat ve teçizat sıkıntısı içindeki Meclis Hükümeti bu zaferle kendine geldi (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 67).

Çocuklara vatan sevgisini aşılayan ilk kurum ailedir ve şerbetçi çocuğun da annesi onun iyi bir vatansever olabilmesi için elinden geleni yapmıştır:

Duvara şiiri yazmaya başladım. Annemin duvardaki kömür lekelerini görünce kızacağını düşündüm. “Ne yazıyor burada?” diye sordu. “Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak, yazıyor” dedim. “İnşallah” dedi annem (Yaşar ve Ortaylı, 2023, ss. 81-82).

Vatanın kurtulması bir bayram havasında kutlanmıştır, her kesimden insan meydanlara inip bu coşkudan mahrum kalmak istememiştir:

Nibayet 30 Ağustos’ta o büyük haberi aldık. İnsanlar sokakta “Vatanımız kurtuldu, vatanımız kurtuldu!” diye sevinç çığlıkları atıyordu. Yaşlı başlı dedelerin, ellerindeki bastonları havaya kaldırarak “Yaşaaa!” diye bağırdıklarını, çocuklar gibi sevindiklerini gözlerimle gördüm (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 87).

Mustafa Kemal Paşa 2 Ekim’de Ankara’ya geri geldi. Hepimiz oradaydık. Hepimiz dediysem, sadece bizim mahalle değil. Ankara’daki herkes. Evde basta yataklarında yatan yaşlılar bile, kundaktaki bebekler bile geldiler kutlamaya. Hep beraber bağırarak. Sesimiz gökleri buldu: “Vatan kurtulduuuuu!” (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 89).

Vatanın insan hayatındaki önemi ilgili eserde şöyle anlatılmıştır:

Vatansız çocuk olmazsa, çocuksuz da vatan olmaz (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 95).

Bayrak

Türk milleti için tarihsel süreçte vatan ve millet sevgisi yüce bir imana dönüşmüştür. Vatan ve millet sevgisinin, birlik ve beraberliğin, bağımsız yaşamının en anlamlı ve en önemli unsurlarını Türk kimliğinin ve kültürünün ayrılmaz bir parçası olan bayraklarımız ve sancaklarımız teşkil etmektedir (Soysal, 2010). Bayrak öncelikle ulusun bağımsızlığının, birliğinin göstergesi olup milleti millet yapan unsurlardandır. Şehitlerimizin al kanlarının sembolü olan bayrağımız, vatanımızı zor şartlarda kazandığımızın da nişanesidir.

Bayrak bir milletin bağımsızlığının en önemli sembolüdür, her millet için bayrak kutsaldır ve bayrağa saygı duymak gerekmektedir. İncelenen eserde Atatürk’ün farklı milletlerin bayraklarına olan bakış açısı dile getirilmiştir:

Mustafa Kemal Atatürk, İzmir’in kurtuluşu sonrasında hükümet konağına girerken merdivenlere serilen ve ‘Onlar işgal ettiklerinde Türk bayrağını yere sermişlerdi’ denilerek çiğnenmesi istenen Yunan bayrağını kaldırtıp ‘Bayrak bir milletin namusudur, ayaklar altına almamaz’ diyecek kadar gerçek şövalyedir’ (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 89).

Bağımsızlık

Bağımsızlık, sadece sınırlarla belirlenmiş toprak parçasına sahip olmak, ulusal bir marş ve bayraktan ibaret olmayıp, milletlerin kendi kaderlerine kendilerinin hâkim olmasıdır (Özdemir, 2007). Mustafa Kemal Atatürk’e göre bağımsızlık siyasi, malî, iktisadî, adlî, askerî, kültürel ve benzeri her alanda olmalıdır. Nitekim Mustafa Kemal Atatürk’ün önderlik ettiği Türk kurtuluş ve bağımsızlık savaşı dünya üzerindeki diğer sömürge altındaki uluslara da örnek olmuştur.

Savaş yıllarında Türk topraklarının işgal altında olması halkı son derece rahatsız etmektedir:

Birlik olup düşmanı yurttan atmanın yollarını arayacaklar (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 26).

Vatanın işgal altında olması yalnızca yetişkinleri değil, çocukları da üzen bir durumdur. Bu nedenle halk tek vücut olmuştur:

Annem gülsün diye daha çok haber götürüyordum eve ama gülmüyordu annem. İyi haberler götürmüyordum ki, nasıl gülsün? Bir haber alıyorduk, Alışveriş işgal edilmiş. Bir haber, Balıkesir’i Yunanlılar işgal etmiş. Yunanlılar Bursa’da. Ne Balıkesir’in nerede olduğunu biliyordum ne Bursa’nın. Ama işgal edilen topraklarımızın adını duyduka sanki birisi benim bedenimden et koparıyormuş gibi hissediyordum (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 49).

Düşmanların vatan topraklarını terk etmesi büyük bir mutluluktur:

İyi haberler aldığımızda akşam mahalleye koşu koşu geliyordum. “Anaaaa Iğdır’i geri almışız!”, “Anaaa isyan bastırılmış!”. Ne Iğdır’in ne Kars’in nerede olduğunu biliyordum. Ama geri aldığımızı duyduğumda buralar hep benim evimmiş gibi seviniyordum (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 49).

Nisan ayında cepheden güzel haber geldi: İnönü’de askerlerimiz Yunan kuvvetlerini yenmişler. Düşman geri çekilmiş. Ankara sokaklarında bir hafta boyunca hep bu konuşuldu. Bütün gün sokakta “Ne demiş ne demiş, bir daha söyleyiver ne demiş?” diye geçdim (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 60).

Sabiden kutlu yorduk. Bütün camiler ışıklandırıldı, sokaklarda birbirine sarılan kaç kişi gördüm, sayamadım (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 61).

Arka arkaya haberler geliyordu. Uşak kurtuldu! Eskişehir kurtuldu! Balıkesir kurtuldu! Aydın kurtuldu! Manisa kurtuldu! İzmir kurtuldu! Bursa kurtuldu! Annem sevinçten ağlıyordu (Yaşar ve Ortaylı, 2023, ss. 87-88).

Gazetelerden gelen güzel haberleri ezberliyordum. Zafere almıştık bir kere, hep zafere haberleri almak istiyordum. Hep zafere olsun, hep şenlik yapalım, hep fener alay olsun, herkes hep gülsün, anneme hep güzel haberler vereyim istiyordum (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 94).

Vatan kelimesinin anlamını o dönemdeki çocuklar da idrak etmiştir ve vatan bağımsızlığı onlar için her şeyden önemlidir. Öyle ki Mehmet Akif Ersoy’un oğlu Emin, babasının yazdığı şiirin yarışmada kazanılmasını çok da önemsememekte çünkü vatanın kurtuluşu her şeyden önemlidir:

Emin'e inşallah yarışmayı baban kazanır dedim. "İnşallah ordumuz kazanır" dedi (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 59).

Mustafa Kemal'in İsmet Paşa'ya yazdığı mektup, bağımsızlığın Türk milleti için önemini göstermektedir:

İsmet Paşa, Mustafa Kemal Paşa'ya telgraf çekmiş. Demiş ki: "Düşman, binlerce ölüsüyle doldurduğu savaş meydanını silahlarımızı bırakmıştır." Mustafa Kemal Paşa da "Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs talibini de yendiniz. İstila altındaki topraklarımızla beraber bütün vatan, bugün en ücra köşelerine kadar zaferinizi kutluyor" diye yazmış (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 61).

İnsan Hakları

İnsan hakları; kişilerin doğuştan sahip oldukları siyasal iktidar karşısında cinsiyet, yaş, inanç ve düşünce farkı gözetilmeksizin eşit oldukları devredilemez haklardır. İnsanların doğuştan sahip olduğu bu haklarının güvence altına alınması, tarihî süreçte insanlığın en büyük mücadelelerinden birisi olmuştur. Öyle ki bu uğurda, krallıklar yıkılmış, imparatorluklar parçalanmış, yeni yönetimler ve yeni devletler ortaya çıkmıştır (Kuyaksıl, 2012).

Savaşta ailelerini kaybeden çocukların mağduriyet yaşamamaları sağlanmış ve onların hakları bir kurum takibinde gerçekleşmiştir:

Türkiye on yılı geçen bir süre harp etti. Babalar harpte ölüyor, anneler yokluk ve hastalığa dayanamıyordu. Sahipsiz çocuklara kim bakacaktı? Yüzlerce, binlerce çocuk öksüz kaldı. Bunların sokaktan toplanması, himaye edilmesi, okutulup eğitim görmesi veya zanaat öğretilmesi için ilk yapılan iş; Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti'ni kurmaktır. O günkü Türkiye'de bu çocukları ailelerin alması ve bakması imkânı geniş değildi. Cemiyet o görevi görüyordu. 1920'lerden beri çalışan bu kurumun adı sonradan Çocuk Esirgeme Kurumu oldu (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 71).

Diğer

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Halkın yönetime katılmasının sembollerinden olan meclis ülkemizde III. Selim döneminde Meclis-i Mebussan adıyla karşımıza çıkmaktadır. II. Meşrutiyetin ilanı ile hız kazanan meclis çalışmaları Mondros Mütarekesi ve sonrasında İstanbul'un işgaliyle çalışmalarına ara vermek zorunda kalmış ve kapatılmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde Anadolu'da başlayan Millî Mücadele 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi olarak yerini almıştır (Yardımcı, 2020). Atatürk'ün önderliğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin aldığı kararlar doğrultusunda hazırlanan anayasal düzenlemeler, Türk toplumuna yeni bir yaşam biçimi hazırlamıştır (Baran, 2021, s.98).

İlk Meclisin açılışı kulaktan kulağa yayılmış ve halk arasında heyecan yaratmıştır. Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları bu süreci çok hızlı şekilde idare etmişlerdir:

Arkada birileri "Büyük Millet Meclisi açılıyor, vatanımızın kurtuluşu yakın!" diye bağırıyordu (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 36).

Mustafa Kemal Paşa'yla arkadaşları balkona çıktılar. Ustaların hızlıca bitirdikleri binaya Türkiye Büyük Millet Meclisi dediler (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 37).

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması, Türk milletinin hür iradesini temsil edebilmesine fırsat sağlamıştır. 23 Nisan günü, Ulusal Bayram olarak ilan edilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılalı bir yıl olmuştu bile. Sabah koşa koşa mektebe gittim. O gün de tören alanına arkadaşlarımızla gittim. O günü Kemal Paşa Millî Bayram ilan etti (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 63).

Mehmet Akif Ersoy

Mehmet Akif Ersoy, hem vatani ve halkı için verdiği mücadeleyle hem de kişilik özellikleriyle idealize kahramanlarımızdan biridir. Akif, birçok alanda kendini geliştiren ve farklı mesleklerde halkına hizmet eden bir aydındır. O, hayatı boyunca şair, yazar, siyasetçi, veteriner hekim, öğretmen, öğretim üyesi, vaiz ve hafız olarak halkın bilinçlenmesi, ilerlemesi için çabalayan çok yönlü biridir (Kaplan Alptekin ve Yavuz, 2021).

Millî Mücadele'nin ilerlemesinde ve başarıya ulaşmasında ilk günden beri Mehmet Akif yer almıştır.

Mustafa Kemal, düşünürlere, edebiyatçılara, yazarlara çok önem verir ve onların hep yanında, yakınında olmasını önemserdi. Meclisin açılışının hemen ardından "Burada ulemaya ibtiyâç vardır" diyerek İstiklal Marşımızın şairi Mehmet Akif Ersoy'u da Ankara'ya davet etmişti" (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 45).

Mehmet Akif'in şiirlerinde bir ulusun kötü bir rüyadan uyanışının mesajları vardır:

Emin, Mehmet Akif'in oğluydu ve babasının şiir yazdığını söyledi ve gerekçesini şöyle açıkladı "Hani analarımız bizzi uyuturken ninni söylüyor ya. Seninki de söylemiştir kesin. Bizzi uyuturken şarkı, türkü söylüyorlar ama uyandırırken bir şey demiyorlar. Bence bu uyandırma şarkısı gibi bir şey. Hani herkes uyansın, herkes birlik olsun, birbirine sarılsın, kocaman ordu olsun diye" dedi (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 57).

Mehmet Akif'in içindeki hırs onun günlük yaşamına yansımıştır:

Odasına kapanıp saatlerce çalışıyor. Din gece uykusundan uyanmış, aklına bir şeyler gelmiş. El yordamıyla kalemini arayıp bulmuş ama bu sefer de kâğıt bulamamış. Yatağından doğrulup duvara yazmış şiiri. Sabah uyandım, duvarda Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım, yazıyordu (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 59).

Türk halkı adına Mehmet Akif'e şükranlarını dile getirmek amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kendisine Millî Şair unvanı verilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi 12 Mart 1921 tarihli oturumunda, Mehmet Akif'in İstiklal Marşı'nı Millî Şair olarak kabul etti. İstiklal Marşı dünyadaki millî marşların ekserisinin aksine, sade bir üsluptan ve slogan hâlindeki deyişlerden çok dantel üsluplu bir felsefeyi aksettirir (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 59).

Millî Birlik ve Beraberlik

Millî birlik ve beraberlik, milliyetçilik duygusuna dayanmaktadır. Nitekim Millî Mücadele de Türk milliyetçiliğinin fikirde ve eylemde faaliyete geçirilmesiyle kazanılmıştır. Millî birlik ve beraberlik duygusu ulus üzerinde birleştirici, bütünleştirici, bireyleri millî çıkarlar etrafında kenetleyici, kendisine ve mensup olduğu milletine tam güveni sağlayıcı bir duygudur (Şehirli, 2000).

Kurtuluş Savaşı yıllarında halkımız millî birlik ve beraberlik hissi çevresinde kenetlenerek askerlerine ve mensup oldukları milletlerine destek olmuştur:

Caminin arkasındaki evlerden birinde kadınlar hep birlikte toplanıp büyük dokuma tezgâhında bez dokuyorlardı. Bu bezlerden askerlerimize çadır dikeceklermiş. Bazen sabaha kadar dokudukları oluyordu (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 53).

"Silah tamirhanesi Ankara'ya taşınacakmış. Kadınlarımızı da iş düşecek, onlar da çalışırlar" dedi adam. "Benim anam da çalışır abi" dedim (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 55).

Anneler arada sırada silah atölyesine çalışmaya gidiyorlardı. Kadınlar da çalışıyordu cephede silah yetiştirmek için (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 64).

Millî birlik ve beraberlik hedefine ulaştığında herkesi ortak bir heyecan sarmaktadır:

Birlik olmak için işaret bekliyorduk aslında. Mesela Meclis'in açıldığı gün nasıl herkes birlik oluvermişti. Zülküf Hoca'yla Kamil Dayı bile çocuk gibi sarılmışlardı birbirlerine (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 57).

Kurtuluş Savaşı yıllarında millî birlik ve beraberlik tutkusu etrafında toplanan halkımızın çalışmalarını engelleyen dış etmenler olmasına rağmen halkımız bu amacından hiçbir şekilde vazgeçmemiştir:

Kış çok zor geçti. Yağan kar bir türlü kalkmak bilmiyordu. Evlerimizde ısınmaya çalışırken cephedeki askerlerimiz için dua ettik (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 59).

Kadın "Her yerden akın akın şehit çocuğu geliyor kız kardeşim, her yerden. Aç kalmışlar. Ayakları çıplak. Yolda gelirken yanmış tarlalardan buğday tanesi toplayıp da yemişler. Burada rahatları iyi. İyi bakıyoruz çocuklara. Hepsi memleketin evladudur, hepsi hepimizin evladudur" dedi ve İhsan'ı yanına aldı (Yaşar ve Ortaylı, 2023, s. 70).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada çocuk yapıtlarında Cumhuriyet ve Atatürk temalarının ne şekilde incelendiği belirlenmek istenmiştir. Bu amaçla Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı'nın kaleme aldığı *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* isimli yapıtı değerlendirilmiştir.

Eserde Kurtuluş Savaşı sürecinde binlerce askerin şehit, cepheden dönenlerin ise ya gazi olduğu ya da ayakta durmaya takati olmayacak kadar güçsüz oldukları anlatılmıştır. "Millî Mücadele'yi kazandıran, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu hazırlayıp bugünlere gelmesini sağlayan bu cephe verilen hayatlardır." (Mert, 2011, s. 171). Geçmişte yaşanan ve bir ülkenin kaderini belirleyen bu savaşın farklı yönleri ile değerlendirilip çocukların anlayabileceği şekilde aktarılması önemlidir. Öyle ki bu tür anlatımlar, çocukların tarihi gerçekleri öğrenmelerinin yanı sıra vatan sevgisi ve vatandaşlık bilincini de kazanmalarını sağlayacaktır. Bununla birlikte

onlara kazandırılmak istenenlerin daha etkili, kalıcı ve zevkli hâle gelmesini de sağlayacaktır (Erdal ve Eğridere, 2018).

İncelenen eserde yalnızca Mehmetçik'in değil; kadınların ve çocukların da başrolde oldukları belirlenmiştir. Kadınlar cephedeki askerlere yiyecek ve giyecek temin etmeye çalışmaktadır, çocuklar ise babalarının yokluğunu hane halkına hissettirmeden evin geçimini sağlamakla görevlidir. Bu sonuç Erdal ve Eğridere (2018), tarafından yapılan çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Araştırmacılar inceledikleri kitaplarda, Mehmetçiklerin dışında Türk milletinin ve Türk kadınlarının da vatanseverliğini ve korkusuzluğunu yansıtan örnekler olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çocukların bu tür kitaplar okuması savaşın farklı yönlerini görmelerini sağlar. "Toplum bünyesinde kalıcı izler bırakan, kahramanlık zamanlarını ya da ağır felaket günlerini hatırlayıp o durumlara bir daha düşmemek adına toplum bilincini tazeleyen tarihî hikâyelere çocuklarımızın her zaman ihtiyacı vardır" (Kıymaz, 2010, s. 109).

Cumhuriyet ve Atatürk değerlerine incelenen eserde yeteri kadar yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Atatürk, halka güven aşılayan ve ülkenin geleceğini değiştirecek baş isim olarak yansıtılmıştır. Bununla beraber Atatürk'ün belirlemiş olduğu yönetim şekli olan Cumhuriyet'in en doğru yönetim şekli olacağına halkın inancının tam olduğu söylenmiştir. Bu çalışmanın bulgularının aksine (Çelik ve Sezer Arıĝ, 2022) tarafından yapılan çalışmada Atatürk ve Cumhuriyet değerlerine 1950-1990 yılları arasında basılan kitaplarda oldukça az rastlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu yönüyle araştırmanın bulgularıyla örtüşmemektedir.

Gerçek olayların anlatıldığı, gerçek hayatta yaşamış ve çocuklara rol model olabilecek kişilerin kahraman olarak seçildiği eserler, çocuklar üzerinde daha fazla etki alanına sahiptir. Tarihte yer almasından dolayı çocuktaki gerçeklik ve inandırıcılık duygusunu kuvvetlendiren kahramanlar çocukların başkalarındaki kişilik özelliklerinin nasıl vurgulandığını anlamalarını ve kendilerinde olumlu karakter özellikleri oluşturmalarını sağlar (Singh ve Lu'dan akt. Ceran, 2015, s. 138). İncelenen eserde Atatürk, cephede dahi kitap okuması, savaşı büyük bir soğukkanlılıkla yönetmesi, ülkenin kaderini değiştirecek zekâya sahip olması yönleriyle çocuklara rol model olabilecek niteliktedir. Yalnız Atatürk değil, İstiklal Marşı'ndan dolayı kazandığı ödülü kabul etmeyen Mehmet Akif Ersoy'un vatansever yönüne vurgu yapılmıştır.

Çocukların Atatürk'ü tanımalarını ve onun inkılaplarının önemini anlamalarını sağlaması bakımından çocuk kitaplarının önemli rol üstlendikleri söylenebilir. Bu yönü ile ilgili eserin çocuklarda millî bilinç oluşturacak ve vatan sevgisi aşılayacak nitelikte olduğu görülmüştür. Çocuk kitaplarında tarihî konulara ve kahramanlara yer verilmesinin faydalı olacağı söylenebilir.

Etik Beyan

"Çocuk Romanlarında Cumhuriyet ve Atatürk İletileriyle İlgili Tespitler" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma doküman incelemesine dayalı olarak yapıldığından etik kurul kararı zorunluluğu bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir.

Çatışma Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynakça

- Aydın, N. Z. (2022). Atatürk dönemi zafer bayramı kutlamaları (1929-1938). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 54-73. (100. Yılında Kocatepe- Büyük Taarruz Özel Sayısı).
- Aydın, N. Z. (2022). Aydın gazetesine göre aydında milli bayram kutlamaları (1937-1939). *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 8(2), 561-587.
- Baran, E. (2021). Millî mücadele yıllarından itibaren Türk romanlarında Türkiye Büyük Millet Meclisi ve temsilcileri, *TBMM'nin açılışının 101.yıl dönümünde Türk demokrasi tarihi yazıları* (Ed: İsmet Türkmen, Yunus Emre Tekinsoy, Murat Hanılçe, Nazım Boy, Fatih Erarslan) Ankara: Berikan Yayınevi.
- Cavga, S. ve Eyüp, B. (2021). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarındaki eğitsel iletilerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9 (4), 1400-1420.
- Ceran, D. (2015). Çocuklara rol model olması bakımından Millî mücadele kahramanları ve edebi eserlere yansımaları: "Kurtuluşun Kahramanları" kitap dizisi örneği. *Tarih Okulu Dergisi*, 8(24), 135-157.
- Çelik, N. N. ve Sezer Arıĝ, A. (2022). Resimli çocuk kitaplarında Atatürk ve Cumhuriyet değerlerinin incelenmesi (1950-1997). *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 58-76.

- Erdal, K. ve Eğridere, Z. Z. (2018). Çocuk kitaplarında Çanakkale Savaşı. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 6(15), 92-110.
- Erdem, B. U. (2021). *Çocuklar için Cumhuriyet*. İstanbul: Ren Kitap.
- İdi Tulumcu, F. (2015). *Güncel çocuk kitaplarında yer alan değerler* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Kaplan Alptekin, T. ve Yavuz, R. İ. (2021). Çocuk kitaplarında rol model bir kahraman: Mehmet Akif Ersoy. *Turkish Studies - Language And Literature*, 16(5), 55-76.
- Kıymaz, M. S. (2010). Millî hafıza açısından kahramanlık hikâyeleri: 'İleri Yavrutürk' dergisi örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 103- 117.
- Kuyaksıl, A. (2012). *İnsan bakları (Kavram, tarihçe, korunması ve geliştirilmesi)*. Gaziantep: Ada Kitapevi.
- Mert, H. (2011). Çanakkale'de ölüm. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 1, 151-172.
- Miles, M. B. ve Huberman, M. A. (1994). *Qualitative data analysis*. Sage Publication.
- Murat, T. (2016). Askeri ve siyasi yönleriyle Mustafa Kemal Atatürk'ün ileri görüşlülüğü. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 307-317.
- Özdemir, E. (1983). *Yazı ve yazımsal türler*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Özdemir, E. (1996). *Yazılı ve sözlü anlatım sanatı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Özdemir, N. (2007). Atatürk'ün bağımsızlık anlayışı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(14), 191-201.
- Özen, B. (2022). Göç ve mültecilik konularını işleyen resimli çocuk kitapları. *İmgelem*, 6(11), 517-538.
- Sever, S. (2007). Çocuk kitaplarında bulunması gereken temel özellikler. *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*. (Ed. Zeliha Güneş). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Soysal, M. E. (2010). Tarihsel süreçte bayrak ve sancaklarımız. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 17 (42), 209-239.
- Şehirli, Y. A. (2000). Atatürk, millî birlik ve beraberlik. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 16(46), 117-133.
- Taşcıoğlu, Ö. L. (2018). Vatan kavramı ve Türk milleti için vatanın önemi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (71), 221-230.
- Taşdemir, M. (2005). Eğitsel bir materyal olarak çocuk hikâye ve romanlarının nitelik düzeyi. *Millî Eğitim Dergisi*, 33(168), 7-29.
- Temizyürek, F. (2003). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi, *TÜBAR*, (13), 161-167.
- Türkçe Büyük Sözlük (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ulucan, D. (2013). Eşitlik ilkesi ve pozitif ayrımcılık. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15, 369-383 (Özel Sayı).
- Yardımcı, M. (2020). İlk TBMM binası ve Sinop Vekili Mehmet Şerif Bey'in Meclis faaliyetleri. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 126(248), 199-210.
- Yaşar, Ş. ve Ortaylı, İ. (2023). *Cumhuriyet'in ilk sabahı*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, O. (2016). Çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler. *Okul öncesinde çocuk edebiyatı ve medya el kitabı* (Ed: T. Şimşek). Ankara: Grafiker Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

No one can deny the importance of children's literature products, as well as family, school, and close environment in formation of children's personalities. Oral literature products that appeal to the imagination of the child have superior qualities, have an aesthetic dimension, are suitable for their vocabulary, can develop their mother tongue, contain national and universal values, contribute to their psycho-sociological development, listen/read and enjoy (Temizyürek, 2003). The authors prepared them according to the age group characteristics of the children's stories, tales, fables, novels, memoirs, biographical works, travel writings, poems, etc. appeal to their feelings, thoughts, tastes, and dreams. Products are in children's literature. Thanks to these products, the children's world of thought is shaped, he has a pleasant time, he comprehends abstract concepts by embodying them, he develops his vocabulary, and by identifying with the heroes he enables him to take a role model for himself. The importance of children's literature products in children's discovery of the outside world, their understanding of life, and the formation of their ideals for the future is undeniable. In this respect, children's literature products guide them in the child's perspective on life, although not as much as family and school. For this reason, we should analyze the preparation of children's literature products, and children's world and create its features and works. The moment a child begins to perceive the environment, some messages are conveyed by the family and his immediate environment through verbal suggestions. As the child begins to read, children's books assume this role. Depending on the child's age group topics and values in the books differ and are communicated gradually. Values are the elements necessary for healthy personality development, facilitating the adaptation to social life, regulating social life, and ensuring the realization of cultural transfer (İdi Tulumcu, 2015). These elements are in national and universal dimensions and constitute the ideal human type. Children's books

have a colossal effect on a child's personality and behavior formation. It is very natural for him to incorporate what he saw, learned, and internalized from a young age into his life (Özen, 2022). In this direction, the source of the subjects covered in children's books is real life. One of the most important topics covered in children's books is the themes of the Republic and Atatürk. These themes are mostly conveyed to children through historical stories and novels. Books dealing with historical subjects are mostly the products of the early youth period. Such products arouse national historical awareness and patriotism in children and enable the development of these feelings (Kıymaz, 2010). In the development process of children, children's books are like their window to the outside world. In this process, families at home and teachers at school recommend different types of books according to their needs. Whatever type of book it is, it contains a message for children. Books used to support children's cognitive development and knowledge universe are generally called "instructional children's books" (Sever, 2007, p. 6). There is an idealized approach in books of this nature. The stories and novels that take the subject from history take the child to the past and inculcate the importance of historical consciousness, national consciousness, patriotism, independence, and living freely. The child, who learns from his past and learns a lesson, will realize the true meaning of the land he has stepped on and take firmer steps toward the future (Erdal and Egridere, 2018). Based on the aforementioned features of children's novels, the novels *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* by Şermin Yaşar and İlber Ortaylı were examined in this study. In this direction, the findings were evaluated under eight main headings: *Republic, Atatürk, Equality, Homeland, Flag, Independence, Human Rights, and Others*. "It is the lives given on this front that won the National Struggle, prepared the foundation of the Republic of Turkey, and brought it to today" (Mert, 2011, p. 171). In the work, it is explained that thousands of soldiers were martyrs during the War of Independence, and those who returned from the front were either veterans or were so weak that they could not stand. It is essential that this war, which took place in the past and determined the fate of a country, is evaluated with different aspects and conveyed in a way that children can understand. Such expressions will enable children to learn historical facts as well as gain patriotism and citizenship awareness. In addition, it will also ensure that what is wanted to be gained to them becomes more effective, permanent, and enjoyable (Erdal and Egridere, 2018). In the analyzed work, it has been determined that not only Mehmetçik but also women and children are in the lead roles. Women are trying to provide food and clothing to the soldiers at the front, while children are responsible for providing for the household without their father's absence being felt by the household. This result is in line with the findings of the study conducted by Erdal and Egridere (2018). In the books they examined, the researchers concluded that there are examples reflecting the patriotism and fearlessness of the Turkish nation and Turkish women in addition to the Mehmetçiks. Children's reading of such books allows them to see different aspects of war. "Our children always need historical stories that leave permanent traces in the society, remember the heroic times or the days of heavy disasters and refresh the social consciousness in order not to fall into those situations again" (Kıymaz, 2010, p.109). In conclusion, we can say that the values of the Republic and Atatürk are given enough space in the examined work. The author portrayed Atatürk as the chief name who instilled confidence in the people and would change the country's future. However, it has been said that the people believe that the republic, which is the form of government determined by Atatürk, will be the most correct form of government. Contrary to the findings of this study (Çelik and Sezer Arıg, 2022), it was concluded in the study conducted by Atatürk and the Republic that the values of Atatürk and the Republic were rarely encountered in the books published between 1950-1990. This aspect does not coincide with the findings of the study. It can be said that children's books play an important role in helping children get to know Atatürk and understand the importance of his reforms. It has been seen that the work related to this aspect is capable of creating national consciousness and instilling patriotism in children. It can be said that it would be beneficial to include historical subjects and heroes in children's books.